

Et Par Blade af Postvæsenets Historie.

Efter **Arthur de Rothschild** ved **Angul Hammerik**.

I.

Postvæsenet, dette Civilisationens Barn, naaede i Oldtiden sin største Udvikling under de romerske Kejsere. Ganske vist findes allerede tidligere ikke faa Oplysninger om Datidens Forsendelsesvæsen — Herodot omtaler saaledes Persernes Post- og Ilbud som særlig expedite, medens mærkeligt nok Efterretningerne om Grækernes egen Stilling i denne Henseende ere noget sparsomme —, men det er dog navnlig Romerriget, der skulde skaffe Postvæsenet en saadan Udvikling, at der maatte et Aartusinde til førend Kulturen atter naaede til tilnærmelsesvis det samme Standpunkt. Den erobrende Republiks Politik maatte nødvendigvis være baseret paa, at der var en virksom Forbindelse mellem det tænkende og handlende Centrum, Rom, og Rigets mere eller mindre afhængige Provinser, og endnu mere maatte dette være magtpaaliggende for Kejserdømmets Vælde, der havde taget den store Op-gave i Arv fra Republiken, at samle og organisere Riget og dets Institutioner. I Virkeligheden hører ogsaa de mangfoldige Efterretninger paa Postvæsenets Omraade, som baade ældre og yngre romerske Skribenter have levnet os, til de ikke mindst interessante Meddelelser om

Datidens Kulturliv. De fortælle om et fast og indtil de mindste Detailler strængt ordnet Forsendelsesvæsen, der saavel tjente Statens som Undersaatternes Interesse.

Men vor Opgave — nærmest at fremstille, hvorledes det moderne Postvæsen efterhaanden har udviklet sig — bringer os til hurtigt igjen at forlade disse Levninger fra Oldtiden og vende os til en nyere Tid, idet vi tage vort Udgangspunkt fra den Tid, der gryr med de store Folkevandringer.

I den almindelige Omvæltning, som Barbarernes Invasion medførte forsvandt for nogen Tid Postvæsenet tiligemed Kejserdømmets store Institutioner paa de Steder, hvor Kejserriget selv gik under. Men paa den anden Side blev Posten sandsynligvis heller ikke en af de sidste Indretninger fra Romerriget, som Barbarerne gjenoprettede og holdt i Kraft. Den Iver, hvormed Erobrerne vidste at benytte de cæsariske Love til deres Fordel, især Finans- og Skattelovene, den Omhu, hvormed de søgte at efterligne den romerske Text i deres Lovbøger, gjør det meget rimeligt, at de vel vogtede sig for i Grundlæggelsen af deres Herredømme at glemme den Del af Administrationen, der gik ud paa at foranstalte en hurtig Forbindelse mellem de forskjellige Punkter i det erobrede Land. Hver Fyrste vilde have et Postvæsen, saasnart han havde grundet et fast Herredømme. Theodorik den Store gjenindførte det i Italien med hele Apparatet, laant fra det gjenfødte Rom, Chlodevigs Efterfølgere fandt Sporene af det i Gallien og vare ikke sene til at drage Fordel heraf. I gamle Manuskripter, Munken Marcolfos Aktsamling fra det 7de Aarhundrede, ligeledes Kapitularerne fra det 8de og 9de Aarhundrede, finde vi Beviser nok herpaa. Især ere Kapitularerne fulde af Angivelser i denne Retning.

En af Artiklerne gjengiver saaledes en Foranstaltning, som Dagobert I havde indført i Neustrien: «Man kunde oprette «Angarier»*) med Transportvogne, der skulde afgive Befordring indtil 50 Mil, men ikke længer.» En anden Artikel fritager de Frigivne, som bebo et Kirkegods, fra paa Grevens eller en anden Embedsmands Befaling at gjøre tvungen Tjeneste ved «Angarierne». En tredje fritager hele Kirken og dens Undergivne for dette Arbejde o. s. frdl. Af disse tre Citater fremgaar det, at Posten existerede, mere eller mindre fuldkommen, og at den var avtoriseret af Staten; endvidere, at den tvungne Hesteydelse og tvungent Arbejde spillede en stor Rolle, siden udtrykkelig kun Kirken og dens Folk vare fri herfor. Og Karl den Stores *missi dominici* — en Slags kejserlige Inspektører, der skulde kontrollere den provinsielle Administration og hvorfra Grevernes og Bispernes lokale Myndighed stammede —, som uden Ophør vekselsvis gennemrejste Riget, overalt medbragte Overherrens Villie og bragte alle nødvendige Oplysninger med hjem til Kejseren, hvorledes vare disse og deres Virksomhed mulige uden et organiseret Postvæsen?**) .

Uden Tvivl hvilede Posten og især Besørgelsen af Personposten, som en tung Byrde paa Ejendommen. En

---

*) Et gammelt teknisk Ord for at betegne Postvæsenet, brugt baade af Grækerne og Romerne.

**) Fra Ludvig den Frommes Tid stammer følgende Reglement for den Forplejning, som vedkommende Myndigheder skulde forskaffe disse *Missi*: For en Biskop 40 Brød, 3 Lam, 3 Maal af en gjæret Drik, 1 Gris, 3 Kyllinger, 15 Æg og 3 Maal Havre for Hestene. For «en af vore Vasaller»: 17 Brød, 1 Lam, 1 Gris, 1 Maal af en gjæret Drik, 2 Kyllinger, 10 Æg, 2 Maal Havre — allerede en betydelig Forskjel paa det Gejstlige og Verdslige, som den fromme Konge begyndte paa, men i alle Tilfælde en rigelig Forsyning.

Historiker fortæller saaledes: «Der var i disse Herberger, hvor de med kejserlig Avtorisation forsynede Rejsende toge ind, Mænd, hvem det arveligt var overdraget at sørge for de Rejsendes Underhold, specielt at modtage Gjæsterne og skaffe dem saa mange Heste, Æsler og Vogne, som de behøvede for at naa deres Bestemmel-sessted.» Kommer man ikke ved disse arvelige Post-forstandere til at tænke paa Ægyptens og Indiens Kaster? Deres Funktion blev dem et virkeligt Fængselsliv, hvor-til Statsmagten førte dem tilbage, naar de vilde forsøge at undslippe. Den kejserlige Avtorisation bestod af et Pas, Fractoria, som angav Ruten og uden Tvivl ogsaa de tilladelige Rekvisitioner. Vægrede Nogen sig ved at lyde Fyrstens Brev, tabte han sit Embede, hvis han var be-naadet med et saadant. Var han en Privatmand, blev han dømt til at modtage og underholde de Gjæster, som Fyrsten fandt rigtigt at sende ham. Var han en Slave — ja saa bandt man ham nøgen til en Pæl, piskede ham og ragede hans Hoved. Trods disse strænge Forholds-regler, syntes det, som om disse Herberger ikke altid opfyldte deres Pligter paa den smukkeste Maade. Et af Ludvig den Frommes Kapitularer klager over den Lige-gyldighed, der vises hans Ordre, saa at Intet er i Orden, naar selv en Ambassadør kommer til Stationerne «til stor Tort for Kongen og hans Rige og for den Agtelse vi nyde hos de fremmede Nationer. Enten at man nægter at betjene dem eller ligefrem bestjæler dem, ja hvad der er værre endnu, endogsaa bruger Vold imod dem og ikke er bange for at prygle dem og plyndre dem . . .» Som man ser, var Institutionen hverken meget elsket eller meget sikker. Fyrsternes Gjæsteret, som vi kjende fra vor egen Historie, er forresten ikke Andet end en An-

vendelse af dette Princip til Fordel for Fyrstens Person, blot at den gjorde endnu større Vold mod Ejendommen, idet den Rigeste kunde blive ruineret ved et forsætligt Ophold. Dog, efterhaanden som Riget oversvømmes med Byrder og Privilegier, undergraves Kongemagten, og Kongens Ret gaar saa at sige over til Lensherrerne med delvis territorial Suverænitet. Hver af disse mægtige Herrer bygger sine Skranker, har sine Skatter, det er Plyndringer uden Ende, uophørlige Vanskeligheder og Voldsomheder mod Kjøbmændene og de Rejsende, og Posten kan ikke rose sig af stor Sikkerhed, naar Frankrigs Konge ikke kan rejse fra Paris til Orleans uden at kæmpe med Herrerne af Monthéry og Corbeil. Derimod er det et Tegn paa Fred, naar Posten frit kan drage sin Vej for at tjene Staten og de Private; den viser sig overalt sammen med et stærkt og anset Herredømme.

De store Byer ere i Færd med at udfolde sig, især Hovedstæderne begynde at gjøre sig gjældende, og det aandelige Liv strømmer i store Pulsslag fra Landets Midtpunkt til dets Yderpunkter; men dog behøvedes der endnu særlige Institutioner, der kunde give Anledning til en fastere Organisation af Posten. Det var Universitetet i Paris, grundet af Filip August, der for Frankrigs Vedkommende gav Stødet hertil. Alle Landets Provinser og mange fremmede Nationer sendte Eliten af deres Ungdom til denne Højskole for Videnskab og stille Studium i saa stort et Antal, at man maatte immatrikulere denne Skare af Studenter efter deres Nationalitet; disse studerende Emigranter, som havde forladt deres Fædreland, var i deres Ret til at forlange af Universitetet, at det skaffede dem Lejlighed til at korrespondere med deres Familier. Faa af dem havde medbragt de nødvendige Midler til et

langt Ophold, deres ofte fattige Forældre kunde maaske kun hver Maaned eller hvert Kvartal sende dem det nødvendige Tilskud. Men hvorledes kunde da disse Sendelser blive besørgede for ikke at blive usikre eller altfor kostbare? Universitetet gav en tilfredsstillende Løsning paa denne Trang ved at oprette en virkelig Brev- og Pakkepost til Brug for sine Alumner; Postens Funktionærer vare dels «grands messagers», de egentlige Korrespondenter for Studenterne, som havde forpligtet sig til aldrig at forlade Paris, og «petit messagers», egentlige Postbude og Fragtmand, der efter en af Rektoren fastsat Taxt besørgede Transporten af Pakker og Breve. — Denne Organisation blev dog ikke enestaaende, de tilgrænsende Lande skyndte sig med at følge Frankrigs Exempel, og vi se, hvorledes i Italien Fyrsterne udtrykkelig indsatte Korrespondenter og oprettede specielle Forsendelser til Gavn for de offentlige Skoler. Ved Oprettelsen af Universitetet i Bologne 1158 udtaler Frederik Barbarossa sig saaledes: «Det er hans Villie, at hvemsomhelst, der forlader sin Hjemstavn for at studere ved Universitetet kan, tilligemed sin Korrespondent, gjøre Rejsen i fuld Sikkerhed og leve uden Forulempelser . . . Disse Korrespondenter ere nødvendige for Højskolen, saa sandt som Studenterne, der saa at sige ere omplantede i fremmed Jordbund, maa have Personer, gjennem hvilke de med Tillid kunne lade Korrespondancen med deres Hjem gaa og som saaledes kunne forskaffe dem den Hjælp, hvortil de trænge.»

Det er rimeligt, at Ordet «Korrespondent» brugt i Universitetsdokumenterne ikke blot betegne simple Agenter for Besørgelsen, men tillige forudsætter hos Korrespondenten et vist Formynderskab, et Opsyn, et Ansvar

for Studenten, som ikke alene private Overenskomster sikrede, men ogsaa Lovens Mellekomst, f. Ex. ved den Bestemmelse, at Vedkommende ikke maatte forlade den By, hvor Studenten studerede. I vore Dage kjende vi jo noget delvis Tilsvarende i de Pensioner, hvor udenbys Skoledrenge have deres Bolig og Ophold under deres Uddannelse i den fremmede By, blot at vel nuomstunder de unge Studerende selv besørge deres Korrespondance.

At Universiteterne snart saa, hvorledes de gjennem denne Postorganisation vare berigede med et yderst fedt Privilegium og at de ikke tøvede længe med at udstrække dette Privilegium ud over de Grænser, der en Gang vare satte dem i Besørgelsen af kun Studenternes Forsendelser, er ligesaa sandsynligt, som at de med stor Behændighed gik Autoriteterne under Øjnene. Det store Publikum betroede hellere end gjerne sine Forsendelser til Universitetets paalidelige Post, og hvilken Student kunde afslaa sin gode Vært og hæderlige Ven at laane ham sit Navn, for at denne kunde expedere eller modtage Breve eller Varer, paa en Tid hvor Forbindelserne med fjerntliggende Steder var saa usikker og kostbar? De forskjellige Forsøg, der med større eller mindre Held bleve gjorte af senere Regenter paa at indskrænke Universiteternes Monopol give en vis Mistanke om, at disse sjælden holdt Monopolet indenfor de afstukne Grænser og at de bag Statens Ryg havde aabnet et offentligt Forsendelsesvæsen.

Paa denne Tid er det især Frankrig, der interesserer os, dette vaagnende stærke Kongedømme, hvis to Hovedstøtter: den staaende Hær og den staaende Grundskat allerede Karl VII havde indstiftet. Men det er dog især Ludvig XI, Enhedens Mand, der mere stoler paa Kløgten end paa Kraften, mere paa Institutionerne end paa Krigs-

lykken, det er især ham, som, alt som han gaar Feudalherredømmet stærkt paa Klingen, tænker paa at udvide Postvæsenet og bringe det under sin Villie. Han følte, hvor nødvendigt det var at vide Alt, hvad der gik for sig i hans Rige, og for bedre at komme til denne Kundskab, stræber han efter en Organisation, der paa en Gang har Universitetets og Romernes antike Post til Mønster. Det er allerede i hans tredje Regeringsaar, 1464, at han indsætter paa alle sine Domæner Postmestre, som skulde forsyne hans Kurerer med Heste, «men heller ingen Anden under Livsstraf». For at opmuntre Postmestrenes Iver, kunde disse beregne sig, foruden deres Gage, 10 Sols for hver Hest, der gjorde en Tur paa 4 Lieue, en enorm Erstatning for den Tid at være. Men Kongen forstod ogsaa som Faa at drage sig Posten til Nytte i sin Politik; saa fuld af Intriger og skjulte Planer, som den var; Ingen vidste bedre end han, hvad hans Fjender handlede, hvad de pønsede paa, og herfra stammer hans Sikkerhed i at komme deres Planer i Forkjøbet og ramme dem førend de kunde skade ham. Paa den anden Side maa man dog ikke tro, at det var Publikums Vel, det økonomiske Fremskridt, som Kongen tilsigtede ved Postens Restitution, dette Hensyn ligger kun som en Spire i Ediktet af 1464. Igjennem en lang Række af Aar blev Institutionen ved at være det, som Ludvig XI havde villet: udelukkende til Brug for Kongens Affærer.

Vi finde altsaa nu i Frankrig to forskjellige Postexpeditioner, Kongens og Universitetets, men begge partikularistiske, begge betjenende deres eget, særlige Behov. Paa den anden Side have vi rigtignok set, at Universitetet gjorde sig en uretmæssig Fordel ved at udvide sit Postomraade. For at imidlertid det store Publikum og især

de vaagnende Handelsinteresser, efterhaanden som Tiden gik, kunde drage sig de forbedrede Forbindelsesmidler til Nytte med fuld Sikkerhed, var det nødvendigt, at denne Dobbeltthed forsvandt, og den svagere Konkurrent maatte bukke under. Kampen mellem Statsposten og Universitetsposten lader heller ikke vente paa sig, den bryder allerede ud under Ludvig XI, men naar først sin Afslutning ved Ophævelsen af Universitetets Privilegium under Mazarins Regering, samtidig med at den regerende Kardinal gennemfører Absolutismens Magt og samler alle offentlige Indkomster i Regeringens Hænder. Kampen var bleven ført med stor Udholdenhed og Sejghed fra Universitetets Side, og de første Foranstaltninger, som Regeringen under Karl VIII gjorde, vare kun frygtssomme Indskrænkninger, saasom af Officianernes Antal. Universitetet følte sig stærkt og troede navnlig i Alliancen med Guiserner mod Henrik III blandt Andet at faa sit Monopol styrket, naar disse mægtige Kongekonkurrenter havde sat Henrik i Kloster og selv proklameret sig Regenter; men der var spillet højt Spil, og efter Guisernes Fald gav et Edikt fra Kongen Universitetets Postprivilegium Naadestødet. Kongens Kurerer kunde nu, om end uregelmæssigt, medtage private Breve, og Universitetets Post sygnede mere og mere hen, indtil endelig Mazarin ganske ophævede den mod en Erstatning af 40,000 Livres, som Staten betalte, foruden Erstatning for det Beløb, som Forpagterne af Universitetets Post havde udredet. En Del af denne Sum skulde anvendes til Forbedring af Kunsternes Kaar, hvis Formuesomstændigheder den Gang næppe formaaede at forskaffe dem Bolig og tilstrækkelig Næring.

I sine Bestræbelser for at gjenoprette og gjenføde

Frankrig, som Religionskrigene havde forarmet, lod Henrik IV det heller ikke mangle paa Foranstaltninger til at sikre Forbindelserne i sit store Rige. I et Edikt af 1597 bestemmer Kongen, at der skal udnævnes Postmestre i flere navngivne Byer og Flækker «af Hensyn til, at mange af hans Undersaatter i Krigen have mistet deres Heste, saa at de nu maa savne dem, ikke blot til Arbejdsbrug, men ogsaa til deres Rejser», og Ediktet er i saa Henseende ganske formaalstjenligt, da det giver Posten en ganske anderledes fast Organisation end tidligere. En Overbestyrelse, hvem især den almindelige Kontrol tilkom, blev udnævnt, Erstatningen for afgivne Heste blev forhøjet til 20—25 Sols pr. Hest, medens Postmestrene ogsaa i fornødent Tilfælde kunde udleje Hestene til Bønderne, naar disse ellers ikke kunde faa deres Arbejde besørget. En vigtig og ny Bestemmelse var den, at Alle, ligegyldigt hvem, kunde benytte sig af den kongelige Posts Kjøretøjer mod at henvende sig til Postmestrene, medens paa den anden Side Kongen fandt sig beføjet til at forbyde alle Krigsfolk at bemægtige sig Posthusene, i hvad Øjemed det saa maatte være, ligesom ogsaa det senere blev forbudt Alle og Enhver paa deres Rejser at benytte sig af Heste og Vogne lejede af Private; altsaa Staten forbeholdt sig Monopol paa Personbefordringen. I Spidsen for Overbestyrelsen blev en *général des Postes* stillet, der i Smag med Tidsaanden havde forpagtet hele Postvæsenet af Staten og saaledes nærmest blev en selvstændig Entreprenør, hvem Staten imidlertid ikke blot havde tillagt Administrationen, men ogsaa Dommermyndighed i alle Sager vedrørende Posten, foruden Rang med Statens første Embedsmænd.

Medens man hidtil nærmest havde betragtet Posten

som en nyttig Institution, der maaske næppe behøvede at dække alle Udgifterne, begyndte det fiskale Spørgsmaal at gjøre sig gjældende under Richelieu; man følte, hvorledes Institutionen kunde anvendes til stor Hjælp for Statens Indkomster, og at den, langt mere end at dække sine Udgifter, tillige særdeles godt kunde give et klækkeligt Overskud. Tidligere havde Borgerne hævdet den Ret selv at taxere de Breve, der bleve dem tilsendte og havde hidtil kun lidet bekymret sig om den Taxt, som Ediktet af 1597 havde fastslaaet. Richelieus underdanige Postdirektør Almeras, besluttede at bringe dette Misbrug til Ophør og forfattede et Reglement for de Taxter, som Adressaten uden Vægring skulde betale og som i højere Grad kunde forøge Indtægterne. At man tidligere mere havde betalt en Slags Drikkepenge til Overbringeren end en egentlig Taxt, laa i, at den private Brevpost før ikke havde haft noget Regelmæssigt eller Avtoriseret ved sig. Stafetterne medtoges Privates Breve eller Pakker ved Siden af de kongelige, men uden at forpligte sig til en vis Afgangstid eller nøjagtig Afleveren. Almeras synes bedre at have forstaaet, at Postens Indkomster hurtigt vilde stige, naar man etablerede en legal Brev- og Pakkepost for Private, og han oprettede den første regelmæssige Post, som visse Dage i Ugen skulde afgaa fra og ankomme til de største Byer. Samtidig finde vi Bestemmelser sigtende til at hindre skjulte Forsendelser af Værdisager, som ikke mindre faldt i det 17de Aarhundredes end i vor Samtids Smag. Under Straf af Konfiskation blev det paabudt, at al Forsendelse af Værdisager skulde ske med udtrykkelig Angivelse af Værdien til Officianterne. Det blev endvidere tilladt Posten at befordre alle Personer paa Kongerigets Territorium, med Undtagelse

af Fremmede, der begave sig til Hoffet, en paa en Gang fiskal og politimæssig Forholdsregel, idet Kronen vilde forbeholde for sin egen Lomme de rige og velbetalende Fremmede, medens den tillige havde Interesse i øjeblikkelig at komme til Kundskab om slige Gjæster, hvis Rejse maaske havde farlige Planer til Hensigt.

Saaledes havde Almeras's Administration ført Frankrigs Postvæsen ind i et nyt Spor. Det havde ophørt udelukkende at tjene Kongens Interesser, idet det tillige havde paataget sig den regelmæssige Besørgelse af private Sendelser. — Under Ludvig XIV og i hans Tid, den Gang den højeste Grad af Patriotisme var Hyldningen af den kongelige Person og den højeste Løn var Kongens Gunst, afholdt vel ikke Posten sig fra Misligheder, som ikke altid vare strængt forenelige med en loyal Forsendelse, men disse Friheder vare rigtignok bestandig undtagelsesvise og bleve kun anvendte for at tjene «højere Øjemaal». Et saadant Tilfælde fandt Sted ved Colberts Udnævnelse til Finansminister. Hans Medbejler Fouquet, Intendant over Finanserne og som saadan rigere og mægtigere end Kongen selv, havde blandt sine paalidelige Undergivne Politidirektøren, og gjennem denne beherskede han en Tid lang Sæmsværgelsen mellem Kongen og Colbert, der gik ud paa at styrte ham. Colbert havde til Kongen adresseret en Erklæring om Situationen, der endte med «at det var ganske nødvendigt at sætte Kongen i direkte Besiddelse af sine Indkomster,» det vil sige at afskedige Fouquet. Denne Erklæring blev tilbageholdt af Posten i Paris, afkopieret og sendt til Fouquet. Derfor var det heller ikke besynderligt, at denne Mand i Følelsen af sit nære Fald selv skrev til sine Venner: «Pas især paa ikke at sende nogen vigtig Meddelelse med

Posten, men send specielt Bud.» Senere blev Postdirektørens Privilegium kasseret, og Postvæsenet kom umiddelbart under de kongelige Domæner. Man havde forstaaet den Fare, der laa i at indrømme denne Institution for megen Uafhængighed og i at tillade Statens Fjender at føre Regeringen bag Lyset ad denne Vej.

Efter nogle Aars Forløb, da Colbert var falden, blev Postens Overbestyrelse betroet til den store Konges Krigsminister, Louvois, den alvorlige Mand, der aldrig lo og som arbejdede 15 Timer om Dagen. Hans Embedskarriere begyndte i Postvæsenet, da han som et ganske ungt Menneske af Kongens Gunst opnaaede Tilladelse til at oprette en regelmæssig Forbindelse mellem Provences Havne og Italien, en Del af Monopolet af Hændeien paa Levanten. Hurtig steg han i den kongelige Naade, 21 Aar gammel kunde han allerede ved sit Bryllup underskrive sig «Statssekretær» og i hans 27de Aar indtraf der en Begivenhed, som havde hans Udnævnelse til Generalpostintendant til Følge. Henimod Slutningen af Devolutionslovens Krig var Alt nemlig beredt til et Indfald i Franche-Comté, men man frygtede for, at Fjenden skulde blive underrettet fra Paris om Krigsplanerne. For at undgaa denne Fare tog da Kongen den radikale Beslutning at tilintetgjøre eller gjemme alle Breve fra Paris, og Louvois var den Mand, der uden mindste Tøven satte denne Beslutning i Værk. Han indberettede til Kongen: «Posten som igaar afgik fra Paris til Dijon, er paa min Ordre bleven overfaldet i Nærheden af N. N. Brevene og Pakkerne ere Natten mellem Tirsdag og Onsdag igjen blevne afleverede i Kassen paa Posthuset af en Ubekjendt. Paa denne Maade ville Brevene ikke ankomme til Dijon førend efter Deres Majestæts Afrejse. Hvad angaar Posten til

Bourgogne, som skal afgaa Lørdag, skal jeg lade den standse til Søndag Morgen og lade Kontoristerne give de Brevsække, der skulle til Dijon, Adressen Lyon og omvendt. Ved denne tilsyneladende Fejltagelse vil man kunne vinde megen Tid.» Denne Louvois's Forstand paa at indrette Postens Tjeneste efter Politikens Tarv fik som sagt snart sin Belønning, og efter Krigens Slutning kunde han føje Embedet som Generalpostintendant til sine øvrige Titler. Forresten blev den strænge og organisatoriske Mands Administration af største Nytte for Posten, og det manglede ikke paa Anordninger, som fastsatte Straf af Bøder eller Fængsel for dem, der bleve fundne skyldige i at omgaa Reglementerne. Ellers havde Louvois ikke selv den umiddelbare Bestyrelse i sine Hænder, men havde efter Tidens Skik, der betragtede de store Embeder som Ejendomme, da nogle Aar vare gaaede, forpagtet sit bort for henved 1,120,000 Livres om Aaret. Det er dog rimeligt, at Kongen efter Louvois's Død atter forbeholdt sig denne fordelagtige Embedsgren, i det Mindste fik Postmestrene den Gang deres Bestallinger som kongelige Embedsmænd fornyede. Henimod Slutningen af sit Liv, benyttede Kongen, der efterhaanden blev mere pirrelig og mere tyrannisk, Posten som et Middel for sin mistænksomme Aarvaagenhed. Saint Simon fortæller, hvorledes Kongen i Forbindelse med sin Politimester uden Omsvøb aabnede Brevene til Hertugen af Orleans, til dennes Gemalinde, til sine egne Børn, kort sagt, til hvem som helst, han mistænkte. Det var en uophørlig Inkquisition.

Under Ludvig XIV's Regering træffe vi paa en Opfindelse paa Frimærkesystemets Omraade, der længe har været ubekjendt, og dog uden Tvivl er blandt de ældste

Forsøg i den Retning. 1653 fik en Mand ved Navn Velayer Eneret af Kongen til at lade ophænge Postkasser i Paris's forskjellige Kvarterer. En Samtidig fortæller, at han etablerede et Udsalg, hvor man for 1 Sou Stykket solgte Brevomslag med særegne Kjendetegn. Indskriften var: «Portoen betalt», dernæst Datoen og Aarstallet. Førend Benyttelsen af dette Omslag skulde Datoen og Aarstallet udfyldes, dernæst lagde man Brevet inden i Omslaget og kastede det i Postkassen, der blev tømt 3—4 Gange om Dagen. Naar man ønskede hurtigt Svar, sendte man endvidere inden i Brevet et andet Omslag med «Portoen betalt». Fremgangsmaaden var, som man ser, ikke væsentlig forskjellig fra den nu anvendte. Et originalt Brev, besørget af Velayers Post, opbevares endnu og har følgende karakteristiske Indhold:

«Min kjære Jomfru!

«Hvis De skulde være i Besiddelse af et godt «Middel mod Kjærlighed, saa overlad mig det. Saa «fremt de intet saadant skulde kjende, saa gjør mig «den Tjeneste at søge derefter, og, hvis De finder det, «da sende det til Deres

meget ærbødige Pisander.»

Udskriften er: «Til Jomfru Sapho, boende i N. N. Gade i Paris. Portoen betalt.»

Med det 18de Aarhundrede begynder Brevvexlingen at gribe om sig, og der skabes en hel Brevlitteratur. Posten var det bestandige Middel til Udvexlen af Tanker og Ideer hos dem, der maaske ofte maatte søge beslægtede Aander meget langvejsfra: det er Posten, der bringer Brevene fra Voltaire til Kongen af Preussen og Kejserinden af Rusland, fra Robert Walpole til Kardinal Fleury,

Hofferne i Berlin og St. Petersborg vente paa den franske Post, der skal give dem Tonen, selv Ludvig XV har en speciel Administration for sin hemmelige Korrespondance med sine hemmelige Ambassadører, der udspejde de officielle. Under en saadan almindelig Korrespondancelyst var det naturligt, at Regeringen under Frankrigs daværende fortvilede Finansforhold særlig rettede sit Øje paa Posten for at presse saa meget som muligt ud af den; men ulykkeligvis var det ogsaa her, at man kunde sige, at $2 + 2$ ikke er 4 ; thi det var langt fra, at en stærk Forhøjelse af Taxterne skaffede forøgede Indtægter. Ludvig XVI, som maaske havde en Følelse af, at Statens Deficit vilde gjøre det af med Monarkiet, foretog kun Forandringer i Postvæsenet med det fiskale Hensyn for Øje; men det er en bestandig Vaklen frem og tilbage, mellem Selvdrift og Bortforpagtning, skjønt vel det sidste var det hyppigste. Forpagtningskontrakten af 1777 giver os et Bevis paa det umaadelige Opsving Korrespondancen havde taget i det sidste Aarhundrede. Man vil erindre, at 100 Aar tidligere havde Louvois i Afgift faaet 1,220,000 Livres, nu blev Afgiften fastslaaet til 8,800,000 Livres foruden $\frac{1}{3}$ af Nettoindtægten, i Alt 11 Mill. Livres.

Da Bonaparte blev Førstekonsul og gav Frankrig en ny Regering, varede det ikke længe inden hans administrative Blik faldt paa Postvæsenet, der var gaaet meget tilbage under Revolutionen; Intet havde været sikkert, Kurerer vare blevne myrdede, og hele bevæbnede Røverbander, der brugte Politiken som et Skjul for deres Forbrydelser, havde gjentagne Gange plyndret Statens Pengesendelser. Det gamle Monarki havde derimod givet Postorganisationen en solid Grundvold, og Bonaparte tøvede ikke med at benytte sig heraf, da han reorganiserede

Posten. Et paatrængende Spørgsmaal var det om Tarif-erne; det er fra nu af staaende paa Dagsordenen overalt indtil Antagelsen af Rowland Hills Frimærkesystem. Først havde Universitetet forfattet en Tarifskala, proportional i Følge Afstanden, og de forskjellige Konger fulgte i deres Edikter vedrørende Posttaxterne det samme Princip, der ved første Øjekast synes ligesaa simpelt som naturligt, men som i Virkeligheden var ubilligt, og hvis ikke mindste Ulæmpe var den, at skabe en betydelig Ulighed for de forskjellige Byer og derigjennem tillige formindske Korrespondancen. Der behøvedes en lang Erfaring og megen Tid inden Ideen om en ensformig Taxt modnedes og akcepteredes af alle Europas Økonomer. For Frankrigs Vedkommende skete Antagelsen af den ensformige Taxt og Frimærkesystemet paafaldende sent, først 1848, 9 Aar efter at man havde set de første Forsøg lykkes saa glimrende paa den anden Side af Kanalen.
